

ΤΡΩΓΛΟΔΥΤΑΙ

Qι πρῶτοι κάτοικοι τῆς γῆς κατέφευγον τὴν νύκτα ἀραιόγως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς φύσεως τῆς χώρας εἰς δένδρα, ὅπου κατεσκεύαζον εἶδός τι πύργων, ὡς οἱ Ἐπτακομῆται¹, ἔνθεν οὐ μόνον κατεσκόπευον πάντα ἔχθρον, ἢ ἐπετίθεντο καὶ κατ’ αὐτοῦ, ἀλλὰ προεφυλάττοντο καὶ ἀπὸ τὰ ἄγρια ζῷα. Ἐπίσης κατέφευγον εἰς τὰ κοιλώματα τῶν δένδρων ἢ καὶ ὑπ’ αὐτὰ ἐντὸς τῶν δασῶν, ὡς οἱ ἐν Βορνέῳ, οἱ δόποιοι, ὅπαν ἐγγνώρισαν καὶ τὸ πῦρ, ἥναπτον πέριξ αὐτῶν πυρᾶς διὰ ν' ἀπομακρύνωσι τὰ ἄγρια ζῷα. Ἐπίσης κατέφευγον καὶ εἰς παλαιὰ ἄντρα ὡς οἱ Υρκανοί², ἀν καὶ ταῦτα, κατφοῦντο συνήθως ὑπὸ θηρίων καὶ μάλιστα ἀρκτῶν, καθ' ὃν ἦρχοντο συχνότατα εἰς πάλην. Εἰς τὰ ψυχρὰ κλίματα κατεσκεύαζον ὑπόγεια³ ὡς οἱ Τρωγλοδύται⁴ οἱ Καυκασιανοί, οἱ σημερινοί Βούλγαροι καὶ οἱ Ἐσκιμῷοι⁵. Οἱ Πέλοψι συναθροίσας τοὺς Ἀρκάδας τοὺς ἐδίδαξε νὰ κατασκευάζωσι καλύβας καὶ νὰ ἐνδύωνται διὰ δερμάτων. Ἀλλοι κατεσκεύαζον καλύβας, ἢ μάνδρας ἀπομιηθέντες ὡς πρὸς τοῦτο τὰ ζῷα⁵, ἐκ τῶν δοτῶν τῶν κητῶν

1 «Τινὲς δὲ (τῶν ἐν Πόντῳ Ἐπτακομῆτῶν) καὶ ἐπὶ δένδρεσιν, ἢ πυργίοις οἰκοῦσι» (Στράβ. 549).

2 Οἱ Υρκανοί «καὶ ποτὲ μὲν ὑπὸ τοῖς ἄντροις κατακλίνονται» (ἀντόθ. 510).

3 Οἱ ἄνθρωποι ἀπέφευγε τὰ ἄντρα, διότι ταῦτα κατφοῦντο ὑπὸ θηρίων καὶ μάλιστα τῶν ἀρκτῶν. ἥναγκάζετο δὲ νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰ σπήλαια καὶ μάλιστα σοσ ἐφωτίζοντο ἀνωθεν, διαφιλονεικῶν ταῦτα πρὸς τὰ ζῷα, ἀτινά διφού κατέβαλλεν, ἀφῆσε ἐκ τῆς δορᾶς αὐτῶν τὸ λίπος, καὶ σχίζων διὰ λιθίνου μαχαίριον τὰ πλάγια περιεβάλλετο ταῦτα ἐκβάλλων τὰς χειρας διὰ τῶν πλαγίων τούτων σχισμῶν κατὰ μῆκος δὲ κατεσκεύαζεν εἰδος δπῶν ἢ μᾶλλον κομβούθκῶν καὶ διὰ μηρίνθων ἐφήρμοζε ταῦτα δπως ἥδυνατο ἐπὶ τοῦ σώματός του.

4 Πολλοὶ τῶν Ἀράβων ἡσαν Τρωγλοδύται (Στράβ. 2), οἱ ἐπὶ θάτερον μέρος τοῦ Ἀραβίου κόλπου κεκλιμένοι (αντ. 42) τινὲς περὶ τὸν Ἰστρὸν (ἀντόθι 318, 776, 780, 784, 786, 819), τὸν Καύκασον ἐν φωλεαῖς οἰκοῦντες διὰ τὰ ψύχη (506).

5 Οἱ Ἐσκιμῷοι ζῶσιν ἐν ὑπογείοις τὸν χειμῶνα, ἢ ἐντὸς καλυβῶν ἐκ

ώς οἱ Ἰχθυοφάγοι¹, ἥ καὶ οἱ Χελωνοφάγοι², ἥ καὶ διὰ κλάδων δένδρων κεκαλυμμένων ἥ διὰ τῶν φλοιῶν αὐτῶν ὡς οἱ Αὔστραλοί³. Οἱ ποιμενικοὶ λαοὶ εἶχον πάντοτε σκηνάς κατασκευαζομένας κατ' ἀρχὰς ἐκ τῶν δερμάτων τῶν ζώων των, βραδύτερον δὲ ἐκ τῶν τριχῶν ἥ καὶ τοῦ ἐρίου αὐτῶν, ὡς οἱ τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ οἱ Γροιλανδοὶ σήμερον ἀπαντες δ' οἱ κάτοικοι τῶν παγωμένων μερῶν μετεχειρίζοντο τὰ δέρματα τῶν κητῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν θερμῶν κλιμάτων δὲν εἶχον ἀνάγκην οὔτε κατοικίας, οὔτε κλινοστρωμάτων κλάδοι ἥ φύλλα τινὰ δένδρων, καὶ ἡ σκιά αὐτῶν ἥρκουν τὸ πολὺ ἥ δορά ζώου τινὸς ἥ ψάμη τις εὐχερῶς πλεκομένη, ἔξεπλήρων ἀπάσας τὰς ἀνάγκας ταύτας, ὡς ἐν Μαδαγασκάρῃ σήμερον. Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, οὓς γνωρίζομεν ἐκ τῶν δρυκτῶν σκελετῶν, ἥσαν Τρωγλοδύται κυρίως. Τινὲς δὲ κατεσκεύαζον κατοικίας ἐπὶ πασσάλων ἥ ἐν λίμναις.

“Αμα ὅμως ὁ ἄνθρωπος κατόρθωσε νὰ συγκροτῇ μικρὰς κοινωνίας, κατέφυγεν εἰς ὑψώματα καὶ λόφους, ἔνθα ἔκτισε δακτυλιοειδεῖς ἀκροπόλεις, ὃς ὠχύρωσε δι' ἵσχυρῶν τειχῶν τῶν λεγομένων κυκλωπείων, συγκολληθέντων τῶν μεγάλων λίθων διὰ τοῦ πυρός· ἔξασφαλισθέντες δὲ δι' αὐτῶν ἀπέφευγον τὰς ἔχθρικὰς καταδρομὰς καὶ καταπιέσεις, δσάκις δὲν ἐπετίθεντο κατ' αὐτῶν ἀδυναμίας ἔνεκα.

Εἶνε περίεργον πόσον ὁ ἄνθρωπος ἐβράδυνε νὰ συγκροτήσῃ κοινωνίαν καὶ νὰ κτίσῃ οἰκίαν, ἐνῷ πολλὰ ἄλλα ζῶα προηγήθησαν αὐτοῦ π. χ. :

Οἱ Γροιλανδοὶ ἔχουσι σκηνάς διὰ τὸ θέρος καὶ εἶδος οἰκίσκων διὰ τὸν χειμῶνα κατεσκευασμένων καὶ ἐστεγασμένων ἐκ δερμάτων θαλασσίων βιῶν καὶ δενῶν· τὰ δέρματα ταῦτα χρησιμεύουσι καὶ ἀντὶ κλίνης· τὰ παράθυρά των καλύπτονται διὰ τῶν ἐντέρων τῶν κητῶν ἀντικαθιστώντων τὰς ύνελους. Οἱ Στρουθοφάγοι κατεκλίνοντο ἐπίσης ἐπὶ δερμάτων ὡς καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες κατ' ἀρχὰς, εἰς δὲ τὰ θερμά κλίματα ἐπὶ ψιάθων καὶ μέχρι σήμερον, ὡς λ. χ. ἐν Μαδαγασκάρῃ. Τὰς καλύβας οἱ ἄνθρωποι φαίνεται ν' ἀπειμηθῆσαν ἐκ τῶν ζώων καὶ τῶν φωλεῶν τῶν χελιδόνων. Φαίνεται δὲ ὅτι τοὺς κλάδους αὐτῶν τοὺς ἐπέχριον καὶ διὰ πηλοῦ καὶ ἴσως αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν ἐν Τουρκίᾳ μέχρι σήμε-

πάγου, ἐν ταῖς δοποίαις δμως ἄν καὶ γνωρίζουσι τὸ πῦρ δὲν ἀνάπτουσιν αὐτὸν μὴ τακῶσιν αὗται. Μόνον λυχνίαν τινὰ μεταχειρίζονται πρὸς ψῆσιν τῶν τροφῶν των.

1 Φασὶ δ' αὐτὰ (τὰ κήτη) μὲν μὴ πλησιάζειν τῇ γῇ, τὰ δ' ὅστα διαλυθέντων ψιλωθέντα ἐκκυμαίνεσθαι ὁρδίως, καὶ χορηγεῖν τὴν λεχθεῖσαν ὕλην τοῖς Ἰχθυοφάγοις περὶ τῆς καλυβοποιίας. Ο δέ Νέαρχος ἔλεγεν δτὶ ὑπάρχουσι κήτη 23 ὁργυῶν.

2 Οἰκοῦσι δὲ στηλαίοις (οἱ Ἰχθυοφάγοι) ἡ μάνδραις στεγασταῖς, ἀπὸ δοκῶν μὲν στρωτήρων τῶν κητείων ὀστέων καὶ ἀκανθῶν, φυλλάδας δ' ἐλαῖνης» (αὐτ. 773).

3 Ἀλλως τε καὶ οἱ Αὔστραλοὶ σήμερον παρὰ τὸν λιμένα Jackson δὲν ἔχουσι κατοικίας, ἀλλὰ κατασκευάζουσιν εἰδός τι φωλεῶν πεπλεγμένων γιὰ κλάδων δένδρων καὶ ἐπικεκαλυμμένων διὰ φλοιῶν δένδρων.

ρον κατασκευαζομένων οίκιων διὰ μπαγδατιῶν, αἱ δποῖαι ἄλλως τε εἰσὶ καὶ ἀντισεισμικαὶ.

Οἱ Ἀπάχαι ζῶσιν ἐν σπηλαιόις.

Ἐτὶς τινα εἴδη μυρμήκων αἱ ὑπὸ αὐτῶν σχηματιζόμεναι κοινωνίαι ποικιλλουσι μεγάλως, τὸ τε μέγεθος καὶ τὴν συμπλοκήν· ἡ διαιρεσις τῆς ἐργασίας ὑποδιαιρεῖται εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὑπάρχουσι διάφοροι τάξεις ἀτόμων ἀνατομικῶς προσηρμοσμένων εἰς διαφόρους ἐργασίας ἐνίστε, ὡς εἰς τοὺς λευκοὺς μύρμηκας, ἡ τερριταῖς (ἀνήκοντας εἰς διάφορον τάξιν) ὑπάρχουσι προσέτι ἀρρενες καὶ θῆλεις, οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἐργάται· ἐσχάτως δὲ παρετηρήθη ὅτι εἰς τινας περιστάσεις ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν ἀρρενες καὶ θῆλεις, οἱ μὲν πτερωτοί, οἱ δὲ ἀπτεροί· ὅπερ ἀποτελεῖ ἔξ εἴδη διάφορα. Εἰς τοὺς μύρμηκας σαῦβε ὑπάρχουσιν ἔκτος τῶν δύο εἰδῶν, εἰς οὓς τὰ γεννητικὰ μόρια εἰνε ἀνεπτυγμένα, τρία εἴδη διάφορα, εἰς τὰ δποῖα δὲν εἰνε, ἦτοι εἰς τάξιν τινὲς ἐσωτερικῶν ἐργατῶν καὶ εἰς δύο εἴδη ἐξωτερικῶν. Ἐκτὸς τῆς διαιρέσεως τῆς ἐργασίας μεταξὺ τῶν ἀτόμων τῆς κοινωνίας, ὃν τὰ ὄργανα εἰναι διαφορετικά, ἀπαντάται, εἰς τινας περιστάσεις, νέα διαιρεσις τῆς ἐργασίας διενεργούμενη διὰ τῆς μειώσεως ἐργασίας ἄλλων δούλων μυρμήκων. Φαίνεται δὲ ὅτι μύρμηκές τινες διατηροῦσι περισσότερα οίκιακά ζῆρα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ μέλη δὲ τῶν κοινωνιῶν τούτων ἔχουσι σύστημά τι συνεννοήσεως ἰσοδυναμοῦν μὲ ἄναρρθρόν τινα γλῶσσαν, ἐκτελοῦσι δὲ ἐργασίας ὑπογείους, ἰσοπεδωτικάς, οίκοδομικάς, διὰ τῶν δποίων πολλάκις παρατηρεῖται μεγαλητέρα τάξις ἡ εἰς τινας πόλεις· ὑπάρχουσιν ἀποθῆκαι, δωμάτια, διάδρομοι, γέφυραι κλπ.¹.

1 Αἱ μέλισσαι, αἱ σφῆκες, οἱ λευκοὶ μύρμηκες, μάλιστα οἱ (*termites*) μὲ τὸν θαυμάσιον κοινωνικὸν καὶ περίπλοκον διοργανισμὸν των, κάμνουν ἀληθεῖς πολέμους, διοργανώνουσιν ἐκστρατείας πρὸς ζώγρους καὶ λαφυραγγιάν, ὑπότασσουσιν εἰς δουλείαν ἄλλους μύρμηκας μεταχειριζόμενοι αὐτοὺς εἰς τὰς κοινοτάτας καὶ πολυπλόκους ἐργασίας των ἐν ταῖς κατοικίαις των, καὶ ἄλλα ἔντομα, ὡς ἡμεῖς τὰς γαλακτοφόρους ἀγελάδας καὶ γνωφίζουσι νὰ τὰ ἀμέλγωσιν, ἄλλοι δὲ καλλιεργοῦσι ἀμυλώδεις κόκκους κτλ. Οἱ λευκοὶ οὗτοι μύρμηκες ἔχουσι κράτος ἐντελῶς διωργανωμένον μὲ βασιλέα, βασίλισσαν, ἐργάτας, στρατιώτας, ὑπόρετας, κλπ., κατασκευαζούσουσιν οἰκοδομήματα ὑψους πλεον τῶν τριῶν μέτρων μὲ ὑόλους, πύργους, λίθινα τόξα, ἀποθήρας κλπ. Ἡ στερεότης καὶ τὸ τολμηρὸν τῶν οἰκοδομῶν τούτων, ὡς καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, ἐκπλήττουσιν ἀφοῦ συναγωνίζονται μὲ τὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῶν ὑπάρχει βασιλικὴ κατοικία περιστοιχιζομένη ὑπὸ δωματίων καὶ διαδρόμων διὰ τὴν ὑπηρεσίαν, ὡς καὶ δωμάτια διὰ τὴν ἐπώασιν καὶ τὴν ἀνατοφήν τῶν μικρῶν τέλος μεγάλῃ δημοσίᾳ πλατεία. Διὰ τὴν ὁσῆν τῶν διβριῶν ὑδάτων ἔξωκονόμησαν πολλάς ὑδροφόρας, όχετοὺς καὶ διοχετευτούς ὑπονόμους κλπ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ μύρμηκες οὗτοι κέντηνται καὶ γλῶσσαν τινὰ πρὸς συνεννόησιν ἐπὶ περιπλόκων ζητημάτων. Ὑπάρχει δὲ καὶ εἰδός τι μυρμήκων πολεμικῶν ἀμαζόνων, οἱ δποῖοι ζῶσιν ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων.

Καὶ οἱ περίφημοι συνεταιρισμοὶ τῶν κυνῶν τῶν λειμῶνων τῆς Βορείου Αμερικῆς δὲν εἰνε δηλιγόντερον ἀξιοθάμαστοι. Βλέπεται τις ἀληθῶς πόλεις ἔχουσας ἐνίστε περιφέρειαν μέχρι 13 ἄγγλ. μιλίων μὲ ἐκατοντάδας χιλιάδας κατοίκων. "Αν πιστεύσῃ τις ἀξιοπίστους αὐτόπτας μάρτυρας, δ κύνων

Οι ἀρχαῖοι Σκύθαι κατὰ τὸν Ἰουστῖνον ἀντὶ πάσης κατοικίας εἶχον τὰ ἐκ δερμάτων κεκαλυμμένα ἀμάξια αὐτῶν. Καὶ παρὰ τοῖς Ταρτάροις ἔτι τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν μόνην αὐτῶν στέγην. Οἱ Γερ- μανοὶ εἰς τὰς οἰκοδομάς των δὲν μετεχειρίζοντο, οὔτε λίθους, οὔτε πλίνθους, οὔτε θηραϊκὴν γῆν, οὔτε ἀσβεστον αἵ κατοικίαι των ἥσαν χονδροειδεῖς χαμηλαὶ καλύβαι κατεσκευασμέναι ἔξ ακατεργάστων ξύλων σκεπασμένων¹ ἐκ παλαιῶν μὲ δόπην εἰς τὴν κορυφήν, ἵνα ἔξερχεται ὁ καπνός.

[Αθηναὶ, Μάρος τοῦ 1911].

Α. Θ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

ΠΑΛΑΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΤΡΥΓΗΤΟΥ

Τὸ λέει ὁ πετροκότσυφας ὃςτὸ δροσερὸ τ' αὐλάκι,
τὸ λέρ' στὰ πλάϊα ἡ πέρδικες, στὴν ποταμὰ τ' ἀηδόνια,
τὸ λέρ' στ' ἀμπέλια ἡ λυγερές, τὸ λέρν μὲ χίλια γέλια,
τὸ λέει κ' ἡ Γκόλφω ἡ ὄμορφη, τὸ λέει μὲ τὸ τραγοῦδι:
— Ἀμπέλι μον πλατύφυλλο καὶ καλοκλαδεμμένο,
δέσε σταφύλια κόκκινα, νὰ μπῶ νά σε τρυγήσω,
νὰ κάμω ἀθάνατο κρασί, μοσχοβολιὰ γεμάτο,
μέσ' στὰ κατώγεια τὰ βαθειὰ σὰν μόσχο νὰ τὸ κρύψω,
νὰ τὸ φυλάξω δλάκαιος χρονιές, ἀκέοησος μῆνες,
ῶς που νάρθη μὰν ἄνοιξι, νάρθη ἔρα καλοκαῖρι,
νὰ γύρῃ ἀπὸ τὴν μακρυνὴ τὴν ξερητειὰ ὁ καλός μον
νὰ κατεβῶ μέσ' στὴν αὐλή, νὰ πιάσω τ' ἄλογό του,
νὰ τὸν φιλήσω ἀγκαλιαστὰ στὰ μάτια καὶ στὸ στόμα,
νὰ τὸν κεράσω, ἀμπέλι μον, τ' ἀθάνατο κρασί σου,
τῆς ξενητειᾶς τὰ βάσαρα νὰ πᾶν², νὰ τὰ ξεχάσῃ.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

τῶν λειμώνων τούτων συζῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ του μετά τίνος βόα καὶ τίνος κρο- ταλίου δφεως. Ο παράδοξος οὗτος συνοικισμὸς φαίνεται δτι βασίζεται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς προμηθείας τῶν τροφίμων καὶ τῆς ἀμύνης κατὰ παντὸς κινδύνουν. (L. Büchner, L'homme selon la science, σελ. 289 - 90).

1 Καὶ σῆμερον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ρωσσίας αἱ οἰκίαι κατασκευάζονται μόνον ἐκ ξύλων κατειργασμένων διὰ μόνου τοῦ πελέκεως.